

WETENSCHAPSPROMOTOREN IN DIALOOG MET DE SAMENLEVING

Hoe wetenschapssensibilisering een rol kan spelen in actuele maatschappelijke uitdagingen.

Science Promotion Network Meeting – 29/4/2022 – Gluon



INLEIDING

Tijdens de 9e ontmoeting van het netwerk van Brusselse sensibiliseringsactoren, nodigden we alle actoren uit om samen met Innoviris de band te exploreren tussen wetenschap en samenleving (jaartheme STEMCALL 2022). We gingen in gesprek met leerkrachten, verenigingen, fablabs, jongerenorganisaties, academische actoren e.a. uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Aan de hand van vier rondetafelgesprekken, onderzochten we de rol die wetenschapssensibilisering kan spelen in 3 maatschappelijke uitdagingen. Voor deze ontmoeting waren we te gast in de lokalen van de Brusselse actor Gluon, het platform voor kunst, wetenschap en technologie.

RESULTATEN

De belangrijkste resultaten van de gesprekken hebben we hiernaast samengevat in een SWOT-tabel. De bedreigingen en kansen in de tabel verwijzen naar de geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen en opportuniteiten voor wetenschap in de samenleving. De zwaktes en sterktes hebben specifiek betrekking op de rol die sensibilisering hierin kan opnemen volgens de actoren. De resultaten werden samen genomen voor de drie thema's omdat er heel wat parallellen te trekken waren tussen de discussies. De beschreven resultaten komen voort uit een kruisbestuiving tussen de besproken wetenschappelijke inzichten en de eigen ervaringen van de sensibiliseringsactoren.

METHODOLOGIE

In aanloop naar de ontmoeting, identificeerden de cellen 'Wetenschapspromotie' en 'Policy & Impact' van Innoviris drie actuele subthema's voor debat. Daarbij werd rekening gehouden met de inhoud van de STEMCALL 2022, het doelpubliek van de ontmoetingsdag en de beleidsliteratuur.

1) Wetenschap en beleid:

Welke impact hebben de crisissen van de afgelopen jaren gehad op het vertrouwen van het grote publiek in wetenschap/wetenschappers? Hoe zit het met hun vertrouwen in een op wetenschap gebaseerd beleid? Is geloven hetzelfde als handelen? Hoe kan wetenschapssensibilisering hiermee om gaan?

2) Wetenschap en polarisering:

COVID, 5G, klimaat,... zijn onderwerpen die het publiek de laatste jaren sterk verdeeld hebben. Iedereen schijnt een mening te hebben, maar niemand luistert nog. Is de burger meer dan ooit verdeeld? Welke rol kan sensibilisering op dit vlak spelen?

3) Wetenschap en jongeren:

Welke toekomst kunnen jongeren zich nog voorstellen? Een toekomst met klimaatopwarming, pandemieën, oorlog? Hoe zit het met het vertrouwen van jongeren in de toekomst? Kan de wetenschap hen een andere toekomstvisie bieden?

Op de ontmoetingsdag zelf verdeelden de 34 aanwezige actoren zich over vier thematische rondetafels. Elke rondetafel werd begeleid door een moderator van Innoviris. Deze bewaakte het doel en het kader van de rondetafel en nam de taak op zich iedere actor en iedere mening in het gesprek aan bod te laten komen. De gesprekken verliepen volgens een vast stramien. Eerst kregen de actoren de kans zichzelf en hun link met het topic voor te stellen. Vervolgens werd het topic door de moderator ingeleid aan de hand van prikkelende stellingen of een interactieve oefening. Het gesprek dat hierna op gang kwam, werd door de moderator gevoed met feitelijke informatie uit Brussels en/of internationaal onderzoek. De actoren kregen de mogelijkheid hierop te reflecteren en hun eigen ervaringen te delen. Tot slot, werd er nagedacht over good practices. Welke rol kan wetenschapssensibilisering spelen in deze maatschappelijke uitdagingen? Welke stappen werden reeds gezet? Wat werkt en wat zeker niet?

GOOD PRACTICES

Welke rol kunnen sensibiliseringsactoren nu spelen in deze uitdagingen? Op basis van de discussies kwamen de actoren tot de volgende lijst van good practices:

Algemeen:

- Actoren kunnen acties ondernemen om wetenschappers/sters in ere te herstellen en ervoor te zorgen dat burgers wetenschap naar waarde schatten.
- Actoren hebben een belangrijke rol om burgers, en meer bepaald jongeren, uit te leggen hoe de wetenschappelijke methode werkt en wat het verschil is tussen wetenschap en beleid. Eerder dan pasklare antwoorden, kunnen ze uitleggen hoe een bepaald wetenschappelijk inzicht of protocol er is gekomen en welke niet geslaagde experimenten eraan vooraf zijn gegaan. Participatief onderzoek en burgerwetenschap zijn nuttige vehikels om burgers in contact te brengen met de wetenschappelijke methode.
- Actoren kunnen burgers, en meer bepaald jongeren, mediawijs maken zodat ze zelf onderscheid leren maken tussen verschillende bronnen en bronnen leren kruisen.
- Actoren kunnen burgers, en meer bepaald jongeren, een meer kritische geest bijbrengen zodat ze zich niet enkel focussen op wat ze willen horen en afsluiten voor wat ze niet willen horen, maar ook zelf op zoek gaan naar nieuwe hypothesen. Een kritische geest beschermt tegen blind wetenschapsoptimisme en helpt kritisch te kijken naar de gevolgen van wetenschap en techniek.
- In sensibilisering en wetenschapscommunicatie mag 'wetenschap' niet losstaan van 'samenleving' en moet er ruimte zijn voor ethiek en ideologische debat.

Specifiek voor jongeren:

- Actoren kunnen jongeren leren dat het oké is niet alles te weten, zich te vergissen, fouten te maken door samen op zoek te gaan naar antwoorden.
- Actoren kunnen jongeren empoweren door hen te betrekken bij de keuze van thema's of onderzoeksvragen die nu nog onderbelicht blijven.
- Actoren kunnen jongeren via huis-tuin-keukenwetenschap leren zelf te experimenteren en zelf op zoek te gaan naar antwoorden.
- Actoren kunnen sociale media gebruiken als geschikt kanaal om de wetenschappelijke methode over te brengen bv. via het format van het experiment.
- Actoren kunnen jongeren voorlichten over de mechanismen achter wetenschapsontkenning (science denial)

BEDREIGINGEN

- Het imago van de wetenschapper heeft te lijden onder de crisissen waar we de afgelopen jaren mee worden geconfronteerd. De wetenschapper is wat van zijn voetstuk gevallen omdat hij/zij niet alle antwoorden heeft
- De productie van wetenschappelijke kennis en het gebruik ervan zijn twee te onderscheiden zaken. Politieke keuzes beïnvloeden bepaalde wetenschappelijke oriëntaties.
- Wetenschapsontkenning (science denial) en weerstand tegen wetenschap kan belangrijke maatschappelijke gevolgen hebben
- Een te groot vertrouwen in 1) (zelfverklaarde) experts, 2) wetenschappelijke vooruitgang of 3) het digitale kan eveneens gevaarlijk zijn.
- Sociale media dragen bij aan de verspreiding van wetenschapsfictie, fake news, propaganda etc. Jongeren beweren 'de media' niet te vertrouwen, maar spenderen er wel veel tijd en worden er door beïnvloed.
- Jongeren zijn onder invloed van hun omgeving (sociale media, vrienden, ouders) beïnvloedbaar voor tunnelvisie.
- Wetenschappers werken nog te veel in silo's. Er is een gebrek aan interdisciplinariteit.
- Wetenschappers worden soms gezien als slechte communicatoren

ZWAKTES

- Er is vaak te weinig tijd om in de diepte aan wetenschapssensibilisering te doen, alles moet altijd snel gaan. Tijd is een belangrijke factor om mensen aan te moedigen om echt in de diepte te reflecteren.
- Projectfinanciering is vaak one shot en heeft het nadeel dat de actoren heel erg bezig zijn met administratieve opvolging (indienen en opvolgen van dossiers) waardoor ze minder tijd kunnen besteden aan het eigenlijke sensibiliseringswerk en minder lange termijn kunnen werken. Structurele financiering zou meer ruimte geven om meer lange termijn te denken en projecten op poten te zetten die een sterker hefboomeffect hebben.
- In het huidige onderwijsstelsel is er weinig ruimte voor jongeren om te 'falen' en weinig manoeuvreerruimte voor creatieve leerkrachten. Er is een gebrek aan technologische apparatuur en/of digitale skills bij leerkrachten.

KANSEN

- Ondanks de COVID-crisis hebben de meeste mensen waarmee de sensibiliseringsactoren werken, het vertrouwen in de wetenschap behouden.
- Cijfers tonen ook aan dat de burger het vertrouwen in wetenschap niet verloren is.
- Het publiek heeft een vrij positief beeld van wetenschappers (intelligent, betrouwbaar, coöperatief, eerlijk)
- Jongeren zijn nog steeds optimistisch, hoopvol en achten zich in staat de toekomst te verbeteren
- Jongeren staan open voor wetenschappelijke argumenten en hebben zich niet afgekeerd van wetenschap
- Jongeren hebben vertrouwen in hun leerkrachten en in wetenschappers. Een emotionele band, menselijke connectie vergroot het vertrouwen bij jongeren.
- Sociale media bieden naast valkuilen ook opportuniteiten voor wetenschaps-communicatie
- Open innovatiebenaderingen dragen bij tot een groter vertrouwen in de wetenschap. Citizen Science projecten kunnen helpen om burgers mee te nemen in hoe wetenschap precies werkt

STERKTES

- De steun voor bewustmakingsactoren is de laatste jaren aanzienlijk toegenomen. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft zich niet te schamen voor wat het doet om wetenschappelijke kennis bij het Brusselse publiek te brengen.
- Een focus bij sensibilisering op de wetenschappelijke methode, eerder dan op kant-en-klare antwoorden, kan helpen bij de acceptatie van wetenschappelijke resultaten. Het is belangrijk het publiek bewust te maken van het wetenschappelijke proces.
- Actoren binnen wetenschaps-communicatie en -sensibilisering kunnen een rol spelen in het eerbijstellen van de wetenschapper door uit te leggen hoe wetenschap werkt en het onderscheid met beleid te duiden. De mensen moeten bewust worden gemaakt van het feit dat wetenschappelijke kennis niet altijd zekerheid biedt. Wetenschappers zijn het niet altijd met elkaar eens.
- Multidisciplinariteit kan interessante inzichten aanleveren bv. uit de sociologie, psychologie en neurowetenschap (m.b.t. cognitieve bias, epistemische cognitie, sociale identiteit, gemotiveerd redeneren, emoties) om aan te tonen waarom mensen vatbaar zijn voor onbegrip, weerstand en twijfel t.o.v. wetenschappelijke kennis. Inzichten uit de journalistiek kunnen dan weer ingezet worden om het belang aan te tonen van bronnen kruisen, nieuwe hypothesen maken en testen.

REFERENTIES

European Commission (2021). "European citizens' knowledge and attitudes towards science and technology". Special Eurobarometer 516, European Union, Brussels, 322 p.
Kavadias, D., Spruyt, B., Engels, N., Van Cappel, G. (red.) (2022) Zinnakes zijn DeBest. VUBPress, Brussel, 200p.
UNICEF (2021). The changing childhood project. A multigenerational, international survey on 21st century childhood. UNICEF, New York, 73p.
VSSe (2021). Jaarrapport 2020. Veiligheid van de staat, Brussel, 34p.